

תמצית הדף היומי

פרשת ויגש

תענית כג - בט

דף כג ע

מעשה בחוני המעגל שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים, והתפלל ולא נענה, ועג עוגה ועמד בתוכה כדרך שעשה חבקוק וכו', והתחילו גשמים מנטפים, ואח"כ ירדו בזעף, ואח"כ גשמי רצון ברכה ונדבה וכו' ורואי היה להתנדות על שאמר לא כך שאלתי, ומיית שיטן שבעים שנה וכשקם לא כיבדוהו מספיק ובעי רחמי ומית, דאו חברותא או מיתותא. * נגדו חן הנחבא [שהי מחביא עצמו, ו"ג בבית הסתא] כשהיו צריכים לגשם היו שלוחים אליו ילדים והיה אומר עשה בשביל אלו שלא יודעים מי האבא שמביא גשם. * ביאור מעשיו של אבא חלקיה: א. אמרו לו שלום ולא ענה דהיה שכיור יום. ב. לא הניח את העצים על הטלית כשנשאוהו, דלא שאלה לכך. ג. כשהגיע למים נעל את נעליו דלא רואה מה בפנים [ושמא ישכנו ה' או נחש]. ד. כשהגיע לקוצים הגביה את בגדיו, דאינם מעלים ארוכה. ה. כשהגיע לעיר אשתו יצאה לפניו מקושטת, שלא יתן עיניו באחרת. ו. אשתו נכנסה קודם, ואח"כ הוא, ואח"כ רבנו, דאינם בודקים לו. ז. ה' הזמינם לאכול, דמזונם מועט וממצא שמחזיקים לו טובה בחינם. ח. נתן יותר לילד הקטן, דלומד כל היום בביתו, אך הגדול נמצא בביתו. ט. הענינם הקדימו לבוא מהגד של אשתו, דנמצאת בבית ומקרא הנייחא גבי ענינם, וכן התפלל על הרשעים שישבו. * חסידיי בבב"ה [היי"ח] היו מתאספים בגלוי להתפלל, אך תקיפו א"י [היי"ח] ויה אבה דר [מן] הסתירו ואת אף מבני ביתם ונטולים שק כהולכים לקנות תבואה והולכים למקום נמוך ומכסכים בשק ומתפללים וכו', וכו' ר' מני התפלל על קברו על שציעורוהו בית הנשיא, ונדבקו פרות סוסיה לקרקע. וכן ביקש מר"ב בן אלישיב על משפחת חמוי שיהיו עניים ואח"כ החקוהו וביקש שיעשוהו, וכן ויתן חנה שתתייבא ויבא ח"כ התגדרה עליו ואמר שתחזור לשחרוריתה, ולא התפלל על תלמידיו שיחכימו דעמי היתה ושלחתיה.

דף כד ע

ר' יוסי בר אבין עוב את ר' יוסי דמן יוקרת והלך ללמוד אצל רב אשי מפני שלא חס על בנו [על שאמר לתאנה שתוציא פירות והטריח לקב"ה] ובתו [שהיתה בעלת יפי וציערה לבחור], וחמורו לא זז אם לא הניחו כסף שכירות מריון, או אם שכחו עליה נעלים, ואמר הדשולה דג מן הים [כשציערו ועומד] כיון שיבש בו כסלע חייב משום נטילת נשמה, ומיירי בבין ספיריו. * אלעזר איש ביתא היה נוהג כל מה שיש לו לגביה זקקה וכו' והניח חטים באוצר ונעשה גם שנתמלא ולא רצה ליהנות מזה. * אלו החלש דעתיה: א. ר"י נשיאה גזר תענית ולא ירד גשם ואמר כמה יש בין שמואל הרמתי ליהודה כי גמליאל אוי לו לדור שכך נתקע, וירד גשם. ב. ר"ג אמר שיחבטוהו מגודא לארעא וחלש דעתיה וירד גשם. ג. ר"פ צם ונחלש ובלע כף יויסא, וא"ל ר"ג שייגעם עוד אחד, ואיכספך ריפא ואתי מיטרא. * אושיעא זעירא אמר לבי נשיאה דכלה שעיניה טרוטות כל גופה צריכה בדיקה וציערוהו, ואמר בני עירו שיעוורוהו דכוונתו לשם שמים. * בימי רבי ירד גשם בעבור אדם שהוציא יד"ח את כל בני הכפר החוקק בקידוש והבדלה, וכן ירד בעבור מלמד דרדקי שמלמד בני עניים כעשירים ולא נוטל תשלום ממי שאין לו, ומפיס אותם בדגים. * המעשים עם רבא: א. גזר תענית ולא ירד גשם, ואמר דאף דר"ה יהודה גזר וירד [שגב רבע ע"י שהקדש על ששיחקו בלחם, ואח"כ שלף נעלו כשראה שמתאספים לקנות ספולת של המרים ובא מטר, ומלאכים כילאו ספיתת בחול ונעשה לחטים ואמר שלא יקנום הדיו מעשה שמים]. א. אנו עדיפ מנייה שאנו לומדים כל הששה סדרים, ויש לנו תלמי מבתבתא בעוקצין, אלא שאין הדור דומה יפה. ב. גזר תענית ולא ירד גשם וביקש מהציבור שילינו בתענית, והוא ר"ל מהגויניא בחלום: שלום טוב לרב טוב מריבון טוב ואמר רבא דעת רצון להתפלל, וירד גשם. ג. הלכה את האדם שבא על גויה, ורצה המלך לצערו וכו'.

דף כה ע

המעשים עם ר"ח בן דוסא: א. הלך בדרך וירד גשם ואמר כל העולם בנחת וחנינא בצער ופסק גשם, וכשהגיע לביתו אמר שחנינא בנחת וכולם בצער [שלא ירד גשם בשדה] וירד גשם, ולא הועילה לו תפילת הבח"ג שלא יכנס תפילת עובדי דרכים. ב. בכל יום בת קול אומרת שכל העולם ניזון בעבורי, והוא די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש. ג. אשתו הסיקה את התנור בע"ש והניחה דבר שיעלה עשן וכו', ונעשה גם שנתמלא כל התנור בלחם, והלכה להביא המרודה. ד. קיבלו בנס רגל מזהב ואחר שראו בחלום שיחפר להם לעוה"ב, התפללו ולקחו זאת בחזרה [וגדלו חס מהראשון]. ה. התחלף לבתו כלי של שמן בחומץ ודלק בנס על הבדלה. ו. גידל עינים [ע"י מעשה שמצא הנגולים ומכרם קנה עינים]. ואמר לשכני שאם הם לא מזיקות ששיבאו לערב דובים בקריניהם. * קריות הבית של שכינתו אינה הארכיז בנס אמה לכל צד, וי"א דסניפים עשאוהו. * ר"א בן פדת היה עני והקיז דם ואכל שום ונתעלף וככה [דרכו ימי חייו עברו, ולא רצה שהתפלל העולם בעבורו]. ויח"ח [על שלוש עשרה נהרות של אפרסמון שיבקל], ויצא ניצוצין ממצחו. * ר"ה בר חנינא גזר תענית ולא ירד גשם והומין את ריב"ל ולא ירד, ואמר רקיע וסמי פניך ולא נתכנסתה, ואמר כמה עזין קרוע וירד גשם. * לוי גזר תענית ולא ירד גשם וכו' פניו עליו וישבת במרומ ואיך מרחם על בניך, ונצלע בעבור ה' כאשר ראה קידה קמיה רבי. * ר"ה בר לוליאני שמע ענינים שרוצים להוריד גשם בעמון ומואב ואמר שיורידו כאן שהרי בעבר לא רצו לקבל את התורה, וכן דרש צדיק כתמו ירעה שעושה פירות וכארו בלבנו ישנה שגועו מחלף [ואף ששיטני הדלוק אליו מחבירו מבגיה טפה, ובסדר טפחים, ובביתה לשלש, ובדבל ארז משריש דאין גועו מחלף, הא איכא י' מיני ארזים]. * ר"א גזר י"ג תעניות ואלו ירדו גשמים ובכאונה כשיצאה שירד גשם שאלם איך יתקנו לעצמם כפרים, וגעו כל העם בכביה וירד גשם, וכן היה מעשה שירד ר"א עלת התביא ואמר כ"ז ברכות ולא נענה ור"ע אמר אבינו מלכנו וכו' וירד גשם, ולא מפני שזה גדול מזה, אלא שהיה ר"ע מעביר על מידותיו. * מאימתי מפסיקין לגזור תעניות: לר"מ אם נמשששו כמלא ברח המחורשה, להכמים חריבה טפה [ודפסין הוא שרוב גשמים נכסין]. כביעניות טפחים, ובעבודה ג' טפחים, וכאשר יורד גשם טפה ולהתנחם לקריתא בעבודה טפחים, ובשאינה עבודה ג' טפחים. * התענו וירדו גשמים: לר"מ אחר הנה"ח שילמינו, לר"ה יהודה אחר הצות שילמינו [שאו זמן אכילה] ולר"ה חלב, ולר"י ויסי אחר ש שעות שילמינו שכן מצינו באחאב [דבני מלכים קמיה בני שעות ושוחרין ו שעות]. * שמואל הקטן גזר תענית וירדו גשמים קודם הנה"ח ואמר דאינו שבח הציבור, דמשל לעבד שאין רבו רוצה לשמוע קולו, וכן אחר השקיעה דומה לעבד שמתמקמק ומצטער, אלא שבחו של ציבור אם אמרו מוריד הגשם וירד הגשם. * גזרו תענית וירדו גשמים אומרים הלל הגדול אחר האכילה [שהיה על השבעה, וכתבי בה נוח לחם לכל בשר], אך במקום ששיכח שכרות אומרים הלל קודם האכילה כדשכחו ובני אבי וכו'.

דף כז ע

ג' פעמים בשנה נושאים פניהם ככל התפילות: א. בתעניות. ב. כמעמדות. ג. ביוה"כ פ [וביז"פ יש ד' תפילות: שחרית מוסף מנחה ועילה]. * נביאים ראשונים תקנו מעמדות כדי שיהיו שלוחי ישראל לעמוד על הקרבן, ואיכא כ"ד משמרות כהונה, וכנגדם כ"ד מעמדות של כהנים לויים וישראלים, וכשהגיע הזמן חצי עלו לירושלים והצי ליריחו כדי לספק מים ומזון לאחיהם, וכהנים לויים וישראלים מעבכין את הקרבן, ולמ"ד עיקר שירה בכלי אף כלי שיר מעבכין. * משה תקן לישראל ח' משמרות ד' מאלעזר וד' מאיתמר, ושמואל העמידן על ט"ז, ודוד וכשרבו בני אלעזר הוסיפו עוד ח' משמרות מאלעזר [אך איתמר נשאר ח' כמקדם שנה אחוה אחוה לאיתמר], ובכתי שני רק ד' משמרות עלו מהגולה והם: ידעיה חרים פשחר ואימר, וחילקן כל משמר לשש [שהיו כ"ד משמרות] והתנו שאפי' אם יהיו ירובים יעלה מהגולה יהיה טפל לידעיה. * אנשי משמר מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון, ואנשי מעמד מתכנסין בביתכניס ומתענים ביום שני על ירודי הים [שנא' בו יהי רקיע בתוך הים], בשלישי על הולכי מדבריות [ותראה היבשה], ברביעי שלא תיפול אסכרא בתעניות [שבו נתלו מאורות, ומארת כתוב]. בחמישי על עוברות ומניקות [שרץ נפש חיה], ולא צמו ביום שישי מפני כבוד השבת, ולא ביום ראשון והמטעם: א. מפני הנוצרים שעושין אותו יו"ט שלהם. ב. שלישי לציערה וחלוש. ג. נחלש שהלכה הנשמה יתירה. * קראו בתורה כמעשה בראשית [דאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים ארץ, דאמר אברהם כמה אדע כי אידשנה וכו'] את קריאת אותו היום ומחרתו, ולקריאת פרשה גדולה קורין בשנים והקטנה ביחיד, ובראשית הדויה ח' ספוקים קורין בשנים, ולרבי בשנים, ולר"ד ספוקים פסקיה משה]. ולשמואל פוסק [גירה משום הנכנסים והיוצאים, ואין להק' מדרגתי דפרשה של ה' ח' כלום קורין ביחיד ואם קראו, קורין מפרשה אחרת, דשאני התם דאית ליה רווחא], וקראו בשחרית ובמוסף מתוך הספר, ובמנחה: לת"ק היחיד קורא ע"פ ומוציא את כולם, ולר"י ויסי כל אחד קורא ע"פ בפ"ע.

דף כח ע

כשעלו מן הגולה לא היו עצים בלשכה והתנודו אנשים משלהם, והתנו שלעולם ישפחו את אלו יביאו עזים ללשכה באותו תאריך הפי' אם הלשכה מלאה, וזמנם תעשה: ר"ח ניסן - בני ראח בן יהודה, כ' תמוז - בני דוד, ה' באב - בני פרעוש שבי יהודה, ו' ירידה - בני נוגד בן רכב, י' באב - בני סנאה בן בנימין, טו' באב - תואו בן יהודה, ועמדהם כהנים ולויים ומי שטעה בשבטו, ובני גונבי עלי וקצעי קציעות [ונקראו כך מפני שכשגורה המלכות שלא יביאו עצים וימכרום הביאו סלי כביורים וחפצים בקציעות ואמרו שהולכים לעשות עיגולי דבילה בכמתשת ובעלי, וכן בני סלמאי התנפאו עשו מהעצים סולמות ואמרו שהולכים לשוב גולות וכו']. כ' באב - פחת מואב בן יהודה, כ' אלול - בני עדין בן יהודה, א' טבת - הקריבו לויים פרושין בן יהודה. * ביום שי' הלל: אין מעמד בשחרית [דאין לחם פניא], וביום שישי קרבן מוסף: לר"ע אין מעמד במנחה ובנעילה, ולכן עזאי אין רק במנחה, ולר"י ויסי קרבן מוסף דוחה רק מעמד ידידה ולא מנחה ונעילה, וביום שישי קרבן עצים: לר"ע אין במנחה [דמרויחם בקרבן עצים שמביאין אותו סמוך למנחה, אך נעילה דלא ביטלו שלא נתאחרו כ"ל], ולכן עזאי אין בנעילה דהויא מדברי סופרים ונדחית, אך במנחה יש מעמד דהוי מדר"ת ואינה נדחית, והזר ר"ח ו' יהודה כ"ה עזאי, ואמרין שבר"ח טבת לא היה מעמד דהוי ב' הלל [הענין] קרבן מוסף ועצים, אך הלל דר"ח א"ל דוחה את המעמד כיון שהוא מדרבנן ואף מדרבנן בו [יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומ]. * הפורעניות שאירעו בי"ז בתמוז ומנין: א. נשתברו הלוחות הראשונות, ואף דהו"א אם נתנו בו' או בו' סיון, מהיו לבז"ע בו' בו' עלה משה להר למשך מ' יום שלמים, ונמצא שבי"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות. ב. אובסטרס התמיד, גמרא. ג. הובקעה העיר בבית שני [אך כבית ראשון הובקעה בט' בתמוז]. ד. שרף פוסטול את התורה, גמרא. ה. מנשה הבטיח צלם בחיבל באותו היום שבוטל התמיד [מעת הוסר התמיד ולתת שקין משומשם, והיו שנים נפל אחד על חבירו ושבר את ידו].

דף כט ע

הפורעניות שאירעו בט' באב ומנין: א. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, שבשנה ראשונה ליציאת מצרים נבנה המשכן, ובשנה שניה בר"ח ניסן הוקם המשכן, ובכי' באייר נסעו לראשונה מחר ה' דרך שלושת ימים, ובכי' אייר האספסוף התאוון לבשר וקבלו חלש ימים עד כי"ב סיון, ומרים שצטרעה והיתה בסכרז' ז' ימים והמתינו לה עד כי"ט, ואז שרש משה מרגלים וזוהו מקץ ארבעים יום בח' באב [תמוז באותו השנה היה מלא] ובכו בליל ט' באב בכיה של חיים ונקבעה לדורות. ב. הרב הבית הראשונה שבנוראין בא לירושלים בי' באב ונכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו עד התשיעי, ובתשיעי סמוך לחשיכה הציטו את האש ודלק כל העשירי וכתוב או' לנו כי פנה היום, ור' יוחנן אמר דאם היה באותו הדור היה קובעו בעשירי שרובו של היכל נשרף בו, אך לרבנן אתחלתא דפורענות עדיפא. ג. נחרב הבית בשנה שמואלגלין חובה ליום חייב, וט' באב חל במוציא שביעית ובמשרתו של יהורייב ואמרו הלויים יישב עליהם יום אונם וברעתם יצמיטם, ולא יסיקן ולומר יצמיטם ה' אלוקינו. ד. נלכדה ביתר, גמרא. ה. נחרשה העיר ירושלים ע"י טורנסורפוס הרשע, ואז גזרו להרוג את ר"ג ובא אדון אחד ואמר ברזנו בעל החוטם מתבקש וחנבא ר"ג, והבטיח לאדון שאם יצילו יוכה לעוה"ב, ונפל האדון מהנג ומת ואז נתמטלה הגזירה [שכמרים שמת על שרעו לגזר]. ויצתה בת קול ואמרה שהאדון מזומן לעוה"ב, ומיית שכשנחרב הבית הראשונה נתקצבו כיתות של פרחי כהונה ומפתחות היכל ביתם וירוקם כלפי מעלה ויצאה כמון פיסת ד' קבלה מרן וקפצו לאש [ועליהם קונן ישעיהו מה דך איפוא כי עלית כולך לגלות וכו', והקב"ה מקרקר קיר ושועו אל ההר]. * דיני ט' באב: א. משנכנס אב ממוטטין בשמחה ויש ליהרר מלדון עם גוי ויזמן עצמו באדר שאז מרבין בשמחה ועולה המול [ולתת להם אחרית ותקוה אלו דקלים וכלי פשתן, ורח בני כרית שדה של תפוחים]. ב. אסרו לכבס כשבוטו של חל' וב' ולאהר ת"ב: רבי שרי ותניא כוותיה, ושמואל אוסר ואתי כרש"ב שאוסר באותו השבוע שנא' וכל שבתה, ולר"מ אסור מר"ח תענית שניא' והשבתי חגה, ולר' יהודה אסור כל החודש של וכו' חדשה, והלכה כר"מ ורש"ב! דאסור רק באותו שבוע ורק לפי ולקולא. * ת"ב שחל בע"ש שרי לכבס בחמישי, ואם לא כיבס שרי אף בע"ש מהמנחה ולמעלה, אך אביי לייט לה. * לכבס ולהניח: ר"ג שרי [ול"ק לדרביו מהא דקתני דבחמישי מותרין, דהיינו ללבוש ובאין לורק חלוק אחו], ור' ששת אסר דבטי' קצויר, ותניא כוותיה. * גיהינה של כניבוס בלשח אוסור, וכיבוס שלנו שרי, וכלי פשתן אין בהם פוסטול [אך אסור ולבוש]. * חלל בישני ובחמישי קורין ג' ואחרון מפטיר, ויבחר בשאר הימים לת"ק קורא אחד ומפטיר אחד, ולר"י ויסי לעולם קורין שלושה.